

VECON Verslag van de Examenbespreking Bedrijfseconomie HAVO 2023 tijdvak 1 d.d. 17 mei 2023

De door de VECON georganiseerde examenbesprekingen hebben tot doel dat de examencorrectie eenduidig plaats zal vinden. Uitgangspunt moet steeds zijn dat het correctievoorschrift opgesteld door het CvTE bindend is voor zowel de eerste als de tweede corrector.

Tijdens de bespreking kan op grond van artikel 3.3. (algemene regels) worden besloten ook andere antwoorden goed te keuren, mits vakinhoudelijk correct. Op basis van artikel 7 (algemene regels), indien er een fout in het examen of correctiemodel zit, zal men zich moeten houden aan het correctiemodel. Als iedere corrector zich hieraan houdt worden alle examenkandidaten op gelijke wijze beoordeeld.

De VECON zal bij onvolkomenheden in het examen of correctiemodel onmiddellijk actie ondernemen naar het CvTE.

Dit verslag is als volgt opgebouwd:

*Eerst is de vraag uit het examen overgenomen in het **zwart**.*

*Daarna is het antwoord uit het correctievoorschrift overgenomen in het **rood**.*

*Daarna volgt in het **blauw** eventuele aanvullingen/aanbevelingen vanuit de examenbespreking.*

Tenslotte een algemeen oordeel per vraag en over het gehele examen.

Dit examen bestaat uit 29 vragen, waarvoor 58 punten kunnen worden behaald.

Indien een leerling op een vraag geen antwoord heeft gegeven, vul dan op de Wolf-scorelijst een "N" in.

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Opgave 1

2p 1 Geef van zekerheid 1 en van zekerheid 2 aan tot welke onderdelen van de marketingmix ze horen.

- zekerheid 1: Prijs(beleid) 1
- zekerheid 2: Product(beleid) 1

Op basis van vakinhoudelijke argumenten (artikel 3.3) kan voor zekerheid 2 ook Personeel genoemd worden. Promotie kan niet goed gerekend worden.

1p 2 Welke instelling houdt toezicht op een eerlijk verloop van de concurrentie tussen bedrijven?

A

Let op: bij Wolf de letter A invullen

2p 3 Toon met een berekening aan dat in 2019 de omzet per winkel van Jumbo 12,5% lager is dan de omzet per winkel van Albert Heijn.

- Omzet per winkel Jumbo: $8,7 \text{ miljard} / 672 = 12.946.429$
Omzet per winkel Albert Heijn:
 $(8,7 \text{ miljard} / 0,21) / 980 \times 0,35 = 14.795.918$ 1

- $(12.946.429 - 14.795.918) / (14.795.918) \times 100\% = -12,5\%$ 1

of:

- alleen via gegevens winkel en marktaandeel:
 $(21/672 - 35/980) / (35/980) \times 100\% = -12,5\%$ 2
Opmerking Voor elke fout 1 scorepunt in mindering brengen.

Alternatieve berekeningsmethoden zijn mogelijk.

Berekening moet leiden tot -12,5%, anders vermelding lager noodzakelijk.

Opmerking voor elke fout 1 scorepunt in rekening brengen geldt alleen voor de 2^e berekeningsmethode en voor alternatieve berekeningen.

Elke marktomzet (zoals de omzet van Jumbo – 8,7 miljard) geeft 12,5%, dus let op marktomzet. Wel 1 punt kwijt.

2p 4 Noem twee argumenten waarom de prestaties van twee winkels uit twee verschillende wijken niet alleen kunnen worden gemeten met de jaaromzet per winkel.

Voorbeelden van juiste argumenten zijn:

- Je moet kijken naar de omzet per vierkante meter in plaats van de omzet per winkel. De ene winkel is groter dan de andere.
- Het is een nieuwe winkel en de omzet moet nog groeien.

per juist argument 1

Mogelijke andere goede argumenten over meetbare prestaties:

- Winstcijfers vergelijken
- Meer/minder concurrentie in de wijk
- Meer/minder inkomen per inwoner in de wijk
- Aantal inwoners per wijk

2p 5 Geef twee redenen waarom een belegging in obligaties minder risico geeft dan een belegging in aandelen.

Voorbeelden van juiste redenen zijn:

- Op obligaties zit een vaste interestvergoeding, terwijl het dividend op aandelen variabel is /afhangt van het resultaat.

- De beurskoers van aandelen schommelt sterker dan de beurskoers van obligaties.
- Obligaties worden na afloop van de looptijd afgelost (tegen nominale waarde). Dit geldt niet voor aandelen.
- Bij faillissement van de onderneming hebben obligatiehouders voorrang op aandeelhouders bij de verdeling van de boedel.

per juiste reden 1

In het antwoord moet een verband tussen obligatie en aandeel zichtbaar zijn.

1p 6 Leg uit dat de schulden van KPN geen rol spelen in het aanvaarden van de erfenis.

Voorbeelden van een juist antwoord:

- De schulden van KPN zijn geen schulden van de erflater en spelen daarom geen rol van betekenis in de keuze.
- KPN is een rechtspersoon.
- Een aandeelhouder kan alleen de waarde van het door de aandeelhouder gekochte aandeel verliezen.

Antwoorden over beneficiair aanvaarden zijn niet juist.

2p 7 Toon met een berekening aan dat wanneer KPN vasthoudt aan een stabiel dividendbeleid, het beschikbare dividend per aandeel in 2021 € 0,12 is (zie informatiebron 1).

- Het resultaat per aandeel in 2021 bedraagt
 $630.000.000 / 4.200.000.000 = 0,15$ 1
- Bij een stabiel dividendbeleid in 2021 wordt het volgende
dividend beschikbaar gesteld: $0,12 / 0,14 \times 0,15 = € 0,12$ 1

Berekeningen via de beurskoers (€ 2,55) zijn onjuist

2p 8 Uit welke externe factor van de SWOT-analyse blijkt dat KPN vermoedelijk niet zal vasthouden aan het stabiele dividendbeleid? Leg het antwoord uit (zie informatiebron 2).

- Uit de externe omgeving blijkt dat er een Threat is waardoor KPN fors zal moeten investeren
of
Uit de externe omgeving blijkt dat er door de toegenomen vraag naar veiligheid van het computernetwerk een Opportunity is waardoor KPN fors zal moeten investeren 1
- Daarvoor zijn liquide middelen nodig. Dit zou kunnen betekenen dat KPN minder dividend aan de aandeelhouders zal uitkeren dan past bij het stabiele dividendbeleid 1

- Indien het woord 'Threat' of 'Opportunity' niet is genoemd maar wel de juiste factor is genoemd is eerste deelscore mogelijk.
- Indien geen externe factor is genoemd maar wel wordt gekoppeld aan de liquide middelen is de tweede deelscore mogelijk.
- Een antwoord gekoppeld aan lagere winst is onjuist, want het dividendbeleid is een percentage van de winst.
- Aan liquide middelen koppelen kan ook verwoord worden met dividend betalen/uitkeren

3p 9 Toon met een berekening aan dat bij een dividend van € 0,06 per aandeel de solvabiliteit na verdeling van het resultaat na winstbelasting op 31 december 2021 niet slechter is dan op 31 december 2020. Ga er in de berekening van uit dat het dividend op 31 december 2021 beschikbaar wordt gesteld en uitbetaald.

- per 31 december 2021:
Het totale vermogen na winstverdeling en beschikbaar stellen van het dividend:
 $9.260.000.000 - 4.200.000.000 \times 0,06 = 9.008.000.000$ 1
- Vreemd vermogen/Totaal vermogen =
 $6.753.000.000 / 9.008.000.000 \times 100\% = 75\%$ 1
- Op 31 december 2020 was dit 77% (dus de solvabiliteit is niet verslechterd) 1

Alternatieve berekeningen zijn mogelijk.

Gedeelte van het antwoord tussen haakjes hoeft niet genoemd te worden. Maar indien een verkeerde conclusie wordt getrokken wel fout rekenen.

Dividend vergeten, 1 punt aftrek

Bij solvabiliteit > 77% moet vermeld worden dat de solvabiliteit wel verslechterd is

3p 10 Toon met een berekening van het rendement per obligatie aan dat de broers zullen besluiten een deel van hun aandelen KPN te verkopen om de erfbelasting te kunnen betalen (zie informatiebron 1).

- interestopbrengst per obligatie 2021: $0,0425 \times 1.000 = 42,50$
- koersresultaat per obligatie: $1.020 - 1.030 = \underline{-10,00}$ 1
- rendement: $32,50 / ((1.030 + 1.020) / 2) \times 100\% = 3,2\%$ 1
- $3,95\% < 3,2\% + 2\%$ (dus verkoop van aandelen) 1

Algemene opmerking: formule voor havo erg hoog gegrepen. Vraag aan Cito/CvTE of deze vraag conform de syllabus kan worden gesteld.

2p 11 Bereken met behulp van informatiebron 3 de verschuldigde erfbelasting voor elk van de broers.

- waarde erfenis: $40.000 \times 2,55 + 100 \times 1,02 \times 1.000 = 204.000$
erfdeel van elk van de broers: 102.000 1
- te betalen erfbelasting door elk van de broers:
 $0,30 \times (102.000 - 2.173) = € 29.948$ 1

Opmerking Voor het afronden van de belasting op eurocenten worden geen scorepunten in mindering gebracht.

Doorwerkfouten binnen de vraag mogelijk.

Waarde obligaties en aandelen zijn beide 102.000. Indien leerling niet deelt door twee is het eerste deelpunt niet mogelijk.

- 1p 12 Bereken hoeveel aandelen elk van de broers moet verkopen om daarmee de verschuldigde erfbelasting te kunnen betalen. Er hoeft niet op hele aandelen te worden afgerond.

te verkopen aantal aandelen door elk van de broers: $29.948/2,55 = 11.744,31$

Doorwerkfout van vraag 11 mogelijk.

Afronden op hele aandelen naar boven mag. Naar beneden afronden mag niet.

Algemeen opgave 2:

- Complexe opgave
- is bij 'toon aan dat' wel een conclusie nodig? Opmerking naar CvTE gemaakt.

- 1p 13 Welke balanspost van Presentz verdwijnt door gebruik te maken van de betaaldiensten van Klarna?

Debiteuren

Opmerking Voor 'nog te ontvangen bedragen' geen scorepunt toekennen.

- 3p 14 Bereken de verwachte totale commissie die Presentz over 2023 aan Klarna moet betalen.

- gemiddelde bestelwaarde in 2022 = $62.500/2.500 = 25$
gemiddelde bestelwaarde in 2023 = $25 \times 1,16 = 29$ 1
- aantal bestellingen in 2023 = $2.500 \times 1,10 = 2.750$ 1
- verwachte totale commissie = $2.750 \times 1 + 2.750 \times (0,03 \times 29)$
= € 5.142,50 1

Doorwerkfouten binnen de vraag mogelijk

3p **15** Toon met een berekening aan dat het verwachte resultaat van Presentz in 2023 stijgt door gebruik te maken van de betaaldienst van Klarna.

•	extra bijdrage aan het resultaat =		
	extra omzet $2.750 \times 29 - 2.500 \times 25 =$	17.250	
	inkoopwaarde omzet en overige variabele kosten <u>-/- 10.350</u>		
	extra dekkingsbijdrage $(0,40 \times 17.250)$	6.900	1
•	voordeel wegens wegvallen debiteurenrisico	<u>2.000</u> +	
		8.900	1
•	verwachte totale commissie (vraag 14)	<u>-/- 5.142,50</u>	
	extra bijdrage aan resultaat is	€ 3.757,50	1

of :

•	$(250 \times 0,40 \times 29) + (2500 \times 0,40 \times 4) = 6.900$	1
•	voordeel wegvallen debiteurenrisico <u>2.000</u> +	
	8.900	1
•	resultaat neemt toe, want € 8.900 > € 5.142,50	1

Voor de tweede deelscore moet 2.000 genoemd worden.

‘resultaat neemt toe’ mag tussen haakjes (voorgelegd aan CvTE), omdat de vraag is ‘Toon aan dat’

Algemeen opgave: leuk, herkenbaar.

2p **16** Noem twee voordelen voor A&B wanneer haar werknemers tevens haar aandeelhouders zijn.

Voorbeelden van juiste voordelen zijn:

- Werknemers (die ook aandeelhouder zijn) zijn meer gemotiveerd om zich in te zetten voor het bedrijf.
- aantrekken en behouden van talent
- betrokkenheid van werknemers vergroten door inspraak te geven in de besluitvorming

per juist voordeel 1

Let op dat de voordelen vanuit A&B worden geformuleerd:

- Het behalen van liquiditeitsvoordeel voor A&B, want ze hoeven het salaris niet uit te betalen (uitgaven dalen).
- Het eigen vermogen van A&B wordt versterkt.

Niet goed:

- Loonkosten dalen.

2p 17 Welk onderdeel van het arbeidsvoorwaardenpakket vergroot de waarde van het human capital van A&B? Licht het antwoord toe.

- studiefaciliteiten 1
- want die vergroten de kwaliteit van de werknemers 1

Het is ook mogelijk te redeneren vanuit “extra vrije dagen”, zolang dat leidt tot een verbetering van de kwaliteit. Dan 2 punten op basis van artikel 3.3.

2p 18 Op grond van welke bevoegdheden van de OR moet de directie dit voorstel voorleggen aan de OR?

- Informatierecht 1
- Instemmingsrecht 1

Beschrijving van het recht (bijv. goedkeuren) is niet goed.

Opmerking naar CvTE: wetskennis: gaat dit te ver voor de leerling? Is adviesrecht ook mogelijk?

4p 19 Bereken het brutojaarloon van Irem inclusief vakantietoeslag en eindejaarstoeslag over 2022 na inhouding voor bij te kopen vakantiedagen.

- op 1 januari 2022 maandloon $3.003,26 \times 1,015 = 3.048,31$
 $3.048,31 \times 12 \times 1,16 = 42.432,48$ 2
- uurloon $= (42.432,48/260)/8 = 20,40$ 1
- $14 \times 8 \times 20,40 = 2.284,80$
 $42.432,48 - 2.284,80 = € 40.147,68$ 1

Vraag aan CvTE gesteld op basis van artikel 3.3 mogen vakantietoeslag en eindejaarsuitkering pas aan het einde worden toegevoegd bij de laatste deelscore. Het uurloon van de derde deelscore is dan € 17,59. De koopprijs is dan nog steeds € 20,40

2x 8% moet dan pas bij de laatste deelscore worden toegevoegd.

In dat geval:

Irem gaat naar schaal 10 (salaris 3.003,28).

Salaris per jaar in 2022: $3.003,28 \times 1,015 =$ 3.048,31

Per jaar $3.048,31 \times 12$ 36.579,72

Aankoop vakantiedag: Brutoloon exclusief vakantie- en eindejaarstoeslag x 1,16

Per dag: $36.579,72 / 260 \times 1,16 =$ 163,20

Ingehouden op brutoloon. Brutoloon excl. exclusief vakantie- en eindejaarstoeslag

$36.579,72 - 14 \times 163,20$ 34.294,92

Brutoloon inclusief toeslagen

$34.294,92 \times 1,16 =$ € 39.782,11

Het aantal dagen per maand mag niet worden afgerond.

Algemeen opgave 4: Leuke context, maar veel leeswerk voor de leerlingen.
Een uitwerkbijlage had de leerlingen kunnen helpen.

2p 20 Noem twee prestatie-indicatoren die horen bij deze KSF.

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- het verschil tussen het gecommuniceerde en daadwerkelijke tijdstip van aflevering
- het aantal keren dat de bezorgde maaltijd overeenkomt met de bestelling
- de temperatuur in graden Celsius van de afgeleverde maaltijd

per juist antwoord 1

Het antwoord van de leerling moet meetbaar zijn en moet te maken hebben met de betrouwbaarheid van de bezorging.

1p 21 Noem een kenmerk van een zzp-overeenkomst (zie informatiebron 4).

De bezorger kiest zelf voor accepteren van de bestelling wanneer hij of zij dat wil / kiest zelf voor eigen kleding en fiets of kiest om gebruik te maken van bedrijfskleding/ mag zelf bepalen wanneer hij of zij werkt.

Het noemen van een algemeen kenmerk is voldoende.

2p 22 Toon aan dat de kosten van het kopen van de bezorgfietsen lager zijn dan de kosten van leasen. Bereken hiervoor de kosten per maand per e-bike voor zowel leasen als kopen.

- kosten kopen per maand:
afschrijving $(2.460 - 300)/48 =$ 45
kosten thermobox: $72/24 =$ 3
verzekering: 40
klein onderhoud: 8
overige kosten e-bike: 15 +
totaal kopen: 111 1
- kosten leasen per maand: $120 + 15 + 3 =$ 138
kopen is € 111 < € 138 leasen 1

Opmerking Wanneer er onjuiste kosten worden opgevoerd bij kopen, per onjuiste post 1 scorepunt in mindering brengen.

Vraag aan CITO / CvTE om de laatste regel van het correctievoorschrift tussen haakjes te zetten, dus niet noodzakelijk

Indien kosten thermobox en overige kosten (3 + 15) buiten beschouwing zijn gelaten dan 1 punt aftrek (identieke fout binnen de vraag)

Let op dat de kosten per e-bike moeten worden berekend, voor zowel het kopen als leasen.

2p **23** Toon met een berekening aan dat bij deze verwachte omzet de kosten per maand van zelf bezorgen lager zijn dan bezorgen via Thuisbezorgd.nl. Vul hiervoor de uitwerkbijlage bij deze vraag in.

	berekeningen:
constante kosten e-bikes	$2 \times 45 + 2 \times \frac{72}{24} = 96$ $2 \times (40 + 8 + 15) = \frac{126}{222}$ of: $2 \times 111 = 222$
loonkosten bezorgers	248,51
kosten zelf bezorgen met e-bikes	$96 + 126 + 248,51 = 470,51$ of: $222 + 248,51 = 470,51$
commissie bezorgen door Thuisbezorgd.nl	$0,13 \times 4.000 = € 520$
Conclusie	Zelf bezorgen is goedkoper dan laten bezorgen door Thuisbezorgd.nl, want $470,51 < 520$.

- 126 + 96 of 222 1
 - 470,51 en 520 1
- Zelf bezorgen is goedkoper dan laten bezorgen door Thuisbezorgd.nl (want € 470,51 < € 520)

Indien bij vraag 23 exact dezelfde berekening wordt gebruikt als bij vraag 22 (x2), dan mag dit goed gerekend worden? Is voorgelegd aan CvTE.
 Als de 407,51 aan het einde (bij de conclusie) is berekend, dan geen punt aftrekken.

2p **24** Bereken de totale kosten van de ingrediënten en het verpakkingsmateriaal per maaltijd.

- 16 – 10 = 6 1
- De kosten van de ingrediënten en het verpakkingsmateriaal per maaltijd zijn 6 – 1,92 = € 4,08 1

2p **25** Bereken met welk bedrag het resultaat per maand in 2021 naar verwachting verandert. Vul hiervoor de uitwerkbijlage bij deze vraag in.

	berekeningen
toename aantal maaltijden	$\frac{4.000}{16} = 250$
toename dekkingsbijdrage	$250 \times 10 = 2.500$
verandering resultaat per maand	$2.500 - € 470,51 = € 2.029,49$

- 2.500 1
- 2.029,49 1

Een doorwerkfout van opgave 23 is mogelijk.

Algemeen opgave 5: Complexe opgave met veel informatie.

1p **26** Noem een voordeel voor Tim en Noor van het omzetten van Neude als een onderneming zonder rechtspersoonlijkheid naar een ondernemingsvorm met rechtspersoonlijkheid.

Voorbeeld van een juist antwoord: Tim en Noor zijn dan niet meer aansprakelijk met hun privévermogen.

2p **27** Bereken het bedrag dat Neude in het vierde kwartaal van 2022 ontvangt uit de verhuur van boshuisjes.

De reserveringen gemaakt voor november 2022 tot en met januari 2023 worden in het vierde kwartaal van 2022 ontvangen.

$$(3 + 4 + 4) \times 3 \times 980 = \text{€ } 32.340$$

Periodefout $(3+4+4) = 1$ scorepunt

NB: sommige leerlingen lezen € 980 voor drie huisjes. Hierover is een vraag neergelegd bij CvTE.

2p **28** Noem twee aanvullende voorwaarden die een bank zal stellen voor het verstrekken van een hypothecaire lening.

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- De hypotheekgever moet voldoende inkomen hebben om de betalingsverplichtingen (aflossing en interest) na te komen.
- Het bedrag van de lening is maximaal een bepaald percentage van de waarde van het onderpand.
- Andere financiële verplichtingen/studieschuld mogen niet te hoog zijn.
- het aanhouden/openen van een betaalrekening bij de bank die de hypothecaire lening verstrekt
- verplicht een verzekering afsluiten tegen brand- en stormschade

per juist antwoord 1

Het hebben van een onderpand is een kenmerk, geen voorwaarde.

2p **29** Bereken de uitgaven op 30 juni 2023 aan de hypothecaire lening voor het vierde boshuisje van Neude.

- Bedrag hypothecaire lening = $100.000 - 32.340 = 67.660$
Aflossing = $67.660/20 = 3.383$
In twee gelijke delen wordt er afgelost met $3.383/2 = 1.691,50$ 1
- Interest = $67.660 \times 0,04 \times 6/12 = \text{€ } 1.353,20$

Totaal: $1.691,50 + 1.353,20 = \text{€ } 3.044,70$ 1

Doorwerkfout vanuit vraag 27 mogelijk.

Half jaar (delen door 2) vergeten is zowel bij de aflossing als de rente fout.
Geen identieke fout vanwege genoemde datum interestbetaling.

Algemeen opgave 6: complexe opgave als slotopgave.

Algemeen geheel examen:

Moeilijk, lang examen.

Tot slot: Eventuele aanvullingen op het correctiemodel volgen i.v.m. het Hemelvaartsweekend waarschijnlijk pas maandag